

ՄԵԼԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կես տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերէն)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ.
Տ է Լ Է Ք օ Ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՐԻ ԱՐԺՈՒՆԻ

Նոյեմբերի 13-ին վարձանվեց

ԻԹԻԱՆ ԼՈՒԿԱ ՆԻԿՈԼԱՆՎԻԶ ԲԵՅԳՈՒԹԵԱՆ

որի մասին ծանր վշտով յայտնում է հանգուցեալի եղբորդի իշխան Ալեքսանդր Ալեք-
սանդրովիչ Բէհրովեան: Յուզարկաւորութիւնը տեղի կունենայ այսօր, երեքշաբթի, ա-
ռաւօտեան 10 ժամին՝ իր բնակարանից, Լեւոնտովսկայա փողոց (նախկին Նագորնա-
յա), տուն Մեհրաբովի, № 21, դէպի Մոզնու ս. Գեորգ եկեղեցին, իսկ թաղումը՝ տոնմա-
կան դամբարանում: Թղթվանքի եկեղեցու գաւթում:

1—1

ԲՈՎԱՆԻԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մամուլի կողմեր. — ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մա-
մուլ. Նամակ Բագուից. Նամակ Խմբագրութեան.
Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նա-
մակներ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր. — ՀՆ-
ՈՒԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՄԱՄՈՒԼԻ ԿՈՉՈՒՄԸ

Մամուլի և գրականութեան գործողնե-
րի շրջանում նորից հարց է յարուցվել
գործողների համադրամար մի ժողով կազ-
մել, որը առաջին անգամը կը լինի
Ռուսաստանում: Գործողների ժողովները նո-
րութիւն են և ուրիշ պետութիւնների
մէջ: Այն ժողովները, որոնք եղել են ար-
տասահմանում և մասնաւոր Անգլիայում,
ցոյց են տալիս, որ նրանք շատ օգտակա-
ր կարող են լինել: Այդ ժողովների մէջ բնա-
կանաբար առաջ եկաւ գրական գործողի
կոչումը բարձր պահելու լուրջըրը և հան-
դէս բերվեցին գրական գործակալութեան
նպատակը մի շարք առաջարկութիւններ,
որոնք և ստացան իրադրութեան նպա-
տակայարմար ձևեր:

Անշուշտ մեր ընթերցողները յիշում են,
որ նորերս Փրիւսիաների միջխորհրդի
ցանկանալով հերքել այն սխալ տարբեր, ո-
րոնք պատում են հասարակութեան մէջ
Ռուսաստանի գրամական վիճակի մասին,
հրատարակեց պաշտօնական մի բացատրու-
թիւն, որը վերջանում էր պարբերական
մամուլին ուղղված մի հրաւերով՝ աջակցելու
միջխորհրդեանը և պարզելու հասարա-
կութեանը գրամական տաքնադիր իսկական
պատճառները և բնաւորութիւնը: Հարցը
էական էր և հետաքրքրական: Մամուլը
նուրբեց մի շարք լուրջ և հիմնաւոր յո-
ղաւածներ յարուցված խնդրին և իսկապէս
գրաստանց յուզված մտքերի հանգստացնե-
լուն: Փաստերը և նրանց վրա հիմնված
քննադատութիւնները պարզեցին իրերի իս-
կական վիճակը և վիճակաւ արին այն
բոլոր բարսային բաղադրանքներին, որոնք
շահ ունէին հասարակութեան մէջ տիրող
անորոշութիւնը և իրարանցումները:

Մամուլը անկասկած կարող է և աւելի
մեծ ծաւալով բարիքներ գործել ազգա-
բնակութեան համար, ինչպէս նա այդ
ապագուցել է շատ և շատ անգամ: Ան-
գլիական ժողովրդական վերջին համա-
գումար ժողովի առթիւ, որ տեղի ու-
նեցաւ ներկայ ամառվայ վերջում, զօկաօր
Ռուսոսն, որ յայտնի է անգլիական վիպա-
կան գրականութեան մէջ նախ Մակլարէն
Ծածկանունով, խօսեց մի ազդեցիկ ճառ
մամուլի նշանակութեան և նպատակների
մասին: Նա համաձայնեց ներկայ ժողով-
րդական հիմնական հարցերին հետ և պար-
բերական մամուլի նպատակները բնորոշեց
հետեւեալ կերպով: Պարբերական մամուլի
նպատակն է, ասաց նա. 1) պահպանել
ժողովրդի արժանապատուութեան ի-
դէպը, ազատելով ազգը նիւթաշահ և գո-
ռուղ հայրենասիրութիւնը և ոգևորելով
նրան բարոյական գաղափարներով: 2) ստեղ-
ծել առողջ հասարակական կարծիք,
մաքրելով քաղաքականութիւնը և արդիւ-

նագործութիւնը կոպիտ շահասիրութիւ-
նից և բարձրացնելով մտքի և կեանքի
մակերեսը, և 3) կատարել դատաւո-
րի դեր, հանդիսանալով իրեն ընդհանուր
դատաւարութեան մի ձայն դէպի այն
անձինք, որոնք չարութիւն են գործել և
համազգային մի գրուատող ձայն այն բո-
լորի համար, որոնք բարիք են գործել:

Այդ ձիւղ ձևակերպութիւն է և մա-
մուլը պէտք է ձգտի իր կոչման համա-
պատասխան գործունէութիւն ունենալու
համար մաքրել իր գործողների կազմը և
թոյլ չը տալ, որ նրա վարկը գցեն անար-
ժան գործողներ:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Իւրաքանչիւր գրագէտին յայտնի է, որ վաթ-
սունական թաւալանները ռուսաց փառքն ու
պարծանքն են կազմում: Այն ժամանակ ստեղծ-
վեցին այն լուսատու լեֆօրմները, որոնք այժմ
վայելում է ամբողջ Ռուսաստանը, այն ժամա-
նակ երևան եկան պետական և հասարակա-
կան նշանաւոր գործիչներ, մամուլն ու գրականու-
թիւնը հասան զարգացման բարձր աստիճանի:
Մի խօսքով, վաթսունական թաւալանների ան-
ւան հետ կապված է հասարակական և գրական
վերածնութեան հասկացողութիւնը: Եւ սակայն
ինչն է այդ փայլուն գործունէութեան գաղտ-
նիքը, ինչ հոգեբանութիւն ունէին վաթսունա-
կան թաւալանները: Այդ հարցով զբաղվում է
«МЗВЕ» ամսագրի հոկտեմբերի համարում պ.
Անդրէեւիչ: Շատերը—ասում է նա—վաթսունա-
կան թաւալանների գործիչներին համարում են
ամեն տեսակ քաղաքացիական առաքինութիւն-
ների հրեշտակներ, բայց կան և այնպիսիները,
որոնք համար այդ գործիչները հրեշներ են: Չա-
նազան կերպով է հասկացվում այդ շրջանը,
բայց անկողմնակալ ուսումնասիրութիւնը ապա-
կայում ցոյց կը տալ, որ վաթսունական թա-
ւալանների գործիչները փոքր կամ մեծ չափով
հասարակ մարդիկ էին, որոնք իրանց մէջ ոչինչ
բացառիկ, մանաւանդ գերբնական յատկութիւն-
ներ չունէին:

Բայց կար նրանց մէջ՝ մի յատկութիւն—
շատ թանգաղին յատկութիւն, որ կորցրված է,
մի յատկութիւն, որ նոյն իսկ ամենասովորա-
կան դէմքի վրա դնում էր մի առանձին, ան-
կասկած գեղեցիկ և հպարտ կիւր: Կար կեան-
քի ազդած բարարարութիւնը, կար կատա-
րեալ դիտակցութիւն, թէ ինտելիգենտ գրու-
թիւնը արդարացի է և հարկաւոր, կար
վստահութիւն իր անձի, իր ոյծերի վե-
րաբերման, կար աշխատանքի ոգևորութիւն:
Կա գեղեցիկ լուսաւորութիւն է, որովհետեւ
նրա մէջ ոյծ է զգացվում: Ի՞նչն է լուս, հարց-
նում է ինքն իրան Նիցշէ:—Այն ամենը, ինչ
մարդկանց մէջ բարձրացնում է ոյծի զգա-
ցումը, ձգտումը դէպի ոյծը:—Ի՞նչն է վատ:
—Այն ամենը, ինչ բղտում է թուլութիւնից:
Եւ Նիցշէ, ինչպէս և իր ժամանակակիցների
մեծամասնութիւնը, անիծում էր թուլութիւնը,
հիւանդութիւնը, փոքրգոյնութիւնը...

Ուրեմն հարկաւոր է հաւատ, հոգու արիւ-
թիւն: Ժամանակակից թուլամորթ սեռունը
վաղուց կորցրել է այդ հաւատը, արիւթիւնը.
նա իր գործունէութիւնը տեսնում է մի շարք
հիւանդոտ յատկութիւնների մէջ. յուսահատու-
լու մոգա, հաւատի բացակայութիւն, մի հոգի,

որը լափել է սեցը: Հիասթափութիւնը իդէալ է
դարձել:

Հիասթափված մարդիկ, եթէ նրանք ազնիւ
մարդիկ են, եթէ անքան անկեղծ են, որ չեն
կամենում ինքնախաբէութեամբ ապրել, պիտի
համարեն իրանց հիւանդ, պառաւած, յոգնած
և համեստաբար պիտի քաշվեն, մի խօսքով
հեռացնեն իրանց, որովհետեւ քարոզել յուսա-
հատութիւն և անհաւատութիւն՝ մի և նոյն է
թէ քար տալ ձկան տեղ:

Այդպէս չէին գործում վաթսունական թա-
ւալաններին:

Մարդը ամենից առաջ և ամենից յետոյ—
մի բանուոր է այստեղ, երկրի վրա: Առանց
աշխատութեան նա ոչ ոքին և ոչ մի բանի
հարկաւոր չէ: Ամեն ինչ վերջ է վերջոյ գա-
լիս է այդ աշխատութեան, միայն նրան էլ
պէտք է ծառայել և նոյն իսկ մեր կրքերն էլ
պիտի այնպիսի ուղղութիւն ստանան, որ
մարդու աշխատութիւնը որքան կարելի է ա-
ւելի բաւարար դառնայ: Այս վաթսունական
թաւալանների պարզ և կատարելապէս հասկա-
նալի տեսական թէօրիւն:

Եւ այդ մարդիկ, որոնք իրանց գործունէու-
թեամբ դարձան, հիացմունք են պատճառում
մեր ժամանակակից սերնդին, ուժեղ և կարող էին
հենց այն պատճառով, որ գիտէին աշխատել
կեանքի համար:

Մարդը—մշակ է: Սա անկասկածելի բան է,
Բայց աւելի գեղեցիկ է լինում, երբ նա մի
մշակ է, որ հաւատում է իր գործի անպայ-
ման անհրաժեշտութեան... Յիշեցէք այն ժա-
մանակվայ դիւանոս գրական գործերը, նրա
քննադատութիւնը, վիպագրութիւնը, և ամե-
նից առաջ ձեր աչքին կը խփի նրանց վերին
աստիճանի կենսութիւնը: Եւ ուղղակի
տրամաբանութիւնը: Փակելով գրքերը, ընթեր-
ցողը չէ զգում ոչ միայն վիշտ, այլ և տարա-
կուսանք: Նա կատարելապէս հանդիսու է ի-
րան հետաքրքրած մարդկանց վիճակի վերա-
բերմամբ, որովհետեւ դիտել թէ նրանք արի և
հաւատացող հոգի են կրում և այդ հոգին կը
տանէ շատ այնպիսի փորձանքներ, որոնք կը
ջարդէին մի ուրիշ, աւելի թոյլ հոգին: Նոյն
իսկ այնպիսի անաղիւթութիւն, ինչպէս սիրած
կնոջ դաւաճանութիւնը, այդ մարդկանց դե-
մոտարկեան մէջ չէ դնում, չէ հարկաւորում
նրանց գրուի կորցնել: Նրանք այսպէս էին
դատում: «Մարդը ստեղծված է ոչ թէ եսա-
մով վայելչութիւնների համար, այլ աշխատե-
լու համար... Ամեն ինչ աշխատութիւն է, ա-
մեն ինչ նրա համար և նրա անունով է: Նա
կեանքի սրբութիւն սրբոյն է և մարդու ա-
ղօթքը:

Եւ այսպիսի «հաւատաւոր» ապրող մարդը,
ի հարկէ, կը թողնէ իր իդէալի գեղեցիկ հե-
քերը, կը ստեղծագործէր գրական, լուսատու
աշխատանք, որ այնքան մեծ ու անմոռանալի է
թուում նրա փորձողի, թուլամորթ յայրորդին:
«Դեղեցիկը—կեանք է», ասա այդ դաւաճանութեան
սկզբունքը: Եւ աշխատում էին կեանքի համար,
այսինքն աշխատում էին գեղեցիկութիւն աւե-
լացնել կեանքի մէջ: Իսկ այժմ վատութիւնը
երգ է դարձել, հիասթափված մարդը հերոս է,
որին աշխատում է նմանվել նոյն իսկ թաւա-
մեր ժամանակի հոգեբանութիւնը երեսուն տա-
րի առաջ եղած շրջանի հոգեբանութեան հետ,
և դուք չէք դարձանալ որ այն ժամանակ գործ-
կար, իսկ այժմ միայն թուլամորթութեան լաւ
ու վաշեք...

ՆԱՄԱԿ ԲԱՅՈՒԹՅՈՒՆ

Նոյեմբերի 7-ին

Երբորդ ժողովրդական դաստիարակութեան բո-
վանդակութիւնը դարձեալ գրականական էր թէ-
պիտ խոստման համեմատ այս կիրակի պէտք է
կարդացվէր մարդկազգութիւնից և առողջա-
պահութիւնից:

Դու մայր Ալեքսանդրեան անգղիւ դահլիճը
ժայթ է մայր լինէր էր հասարակութեամբ:

Նախ կարդացվեց Տօյտոյի «Երեք մահ» վե-
պիկը և ապա Վ. Գարշինի «Նշան» փոքրիկ
պատկերը:

Նշանաւոր վիպասանի գրուածը ըստ երևոյ-
թին այնքան էլ չէր հետաքրքրում հասարակու-
թեան. մեծամասնութեան դէմքի վրա նկատ-
վում էր ձանձրոյթ, մանաւանդ պատմութեան

սկզբում և վերջում: Այդ շատ հասկանալի է. վե-
պիկի բարդ բովանդակութիւնը և մտքի մթու-
թիւնը դժուարաւարտ ու անմատչելի են այն
մարդկանց համար, որոնք հազիւ գրագէտ են:
Շատերը հեռանում էին դահլիճից ընթերցանու-
թեան ժամանակ:

Ուրիշ բան էր Գարշինի «Նշան» պատկերը.
գրուածն էր պարզութեան պատճառով մոտ-
չելի էր. բոլորն էլ ուշադրութեամբ լսում էին
երկաթուղային գծի երկու պահականների խո-
սակցութիւնը, նրանց դատողութիւնները, յա-
րաբերութիւնը և վերջապէս երիտասարդ պա-
հականի հերոսութիւնն ու անձնութիւնը:
Գրաւել էին ամենքի հետաքրքրութիւնը. ոմանց
բերանից, մինչև անգամ, լուրում էին անդիտակ-
ցաբար արտասանած բացականչութիւններ:

Թողած տպաւորութիւնը սպասածից աւելի
մեծ էր: Բաւական աղոյ էին կազմված մոգա-
կան լապտերի ցոյց տուած պատկերները:

Այս առաջին երեք ընթերցումից յետոյ կարելի
է հետեւել երկրորդութիւնն անել. ժողովրդա-
կան դաստիարակութիւններ մեծ պահանջ է դա-
վում այստեղ: Հաւաքվածների թիւը այնքան շատ
է լինում, որ ամեն անգամ երկու հարկերից ա-
ւելի մարդ մնում են դրսում և զրկվում ըն-
թերցումից: Դաստիարակութիւններին յաճախում
են գլխաւորապէս ուսուցիչը: Հայերից շատ քիչ
են լինում, որովհետեւ հայ արհեստաւորն, նոյն
իսկ հայ գործակաւորը ռուսաց լեզուի այնքան
պաշար չունեն, որ կարողանան հասկանալ դա-
ստիարակութիւնները:

Մենք կարծում ենք, որ Բագուում կը գտնվեն
ձեռնհաս մարդիկ կազմակերպելու մի շարք
ժողովրդական ընթերցանութիւններ հայերի համար:

Կրկնում ենք. Բագուում մեծ կարիք է զգա-
վում այդպիսի դաստիարակութիւնների, մանաւանդ
որ մեր քաղաքը ուրիշ մի աւելի յարմար տեղ
չունի, ուր հասարակ ժողովուրդը կարողանայ
լսել բարի խօսքը:

Այդ դաստիարակութիւնների հետ միասին, ա-
մեն կիրակի ժամի 12-ին տեղի են ունենում
նոյն տեղերում դաստիարակութիւնների փոքրների
համար:

Մ. Առաքեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Մոսկվա, Նոյեմբերի 6-ին

«Մշակ» Կիւմի թղթակից պ. Նուսեն իր մի
թղթակցութեան մէջ շօշափում է մի հետաքր-
բական հարց, որի իսկական պատճառներն
աշխատում է լուսաբանել:

Դաստիարակութիւնը լուրում, որ հայ ուսանողն
անմասն է մեր գրականութեան ու պատմու-
թեան հետ: Եւ պ. Նուսեն ուղղում է բառնալ
գանգաւորների ծանրութեան ուսանողների վրա-
յից և ըստ երևոյթին արդարացի վերջիններին:
Այս ուսանողների պաշտպանի մտածողու-
թիւնների թէպիւմն: Ուսանողը տողորթած է
ամենահամարձեւի տեղից: Նա ուղղում
է ուսումնասիրել մեր նոր և հին գրա-
կանութիւնը, պատմութիւնը, կեանքը, մանա-
ւանդ հայ գիւղացու կեանքը: Որպիսի գե-
ղեցիկ դիտաւորութիւններ, որքան սփո-
փիչ փափագներ, որքան հարուստ, բազմազան
ցանկութիւններ: Ի՞նչպէս չը յարգել այդ երա-
զուն ուսանողներին, որոնք փայտալուծ են այդ-
պիսի ցնորներ: Սակայն այդ բոլոր վարդա-
պոյն տեղերը մնում են միայն փայտալուծ,
չիրագործված, դաման կարիքը՝ նրա կանանի սղու-
թիւնը՝ փորում է ուսանողի պաշտած մտքերի
թևերը. իսկ կարճամիտ հասարակութիւնը հա-
լածում է իդէալիստ ուսանողներին իր անվերջ
գանգաւորներով:

Դիտողութիւններն ընկերական շրջաններում
մեզ այլ դաս են տուել: Նրանք ցոյց են տուել
և ցոյց են տալիս, որ մեր ընկերներն մէջ բա-
ցակայում է շատ թէ քիչ վառ, պլաստիկ
ցանկութիւն, չնա՞ստում ուսումնասիրել, այլ
գէթ ծանօթանալ մեր, չեմ ասում հին, այլ գոնէ
արդի գրականութեան, պատմութեան հետ, ծա-
նօթանալ մեր կեանքի երևոյթների հետ:

Ապագայից: 1) «Ի՞նչ կայ մեր գրականու-
թեան մէջ, և կայ արդեօք հայ գրականութիւն»,
ասում են մի քանիսն ուսանողներից:—«Չէ՞»
որ այն ժամանակը, որ ես կը վստահեմ հայերէն
մի անհամ բան կարդալու, կարող եմ աւելի
արդիւնաւոր կերպով գործադրել, կարդալով
այլ լեզուով գրված մի պիտանի գիրք», ասում
են ուրիշները: 2) Մոսկվայի 150 և գուցէ էլ

ԼՕՄԻՈՆ: «ՔՆյու» գործառն Պատանական Տն
ռազիրնեբրի երևում է, որ երեք հարիւր բոլ
նեք երէկ առաօտեան յարձակում գործեցի
Հեղաժակաարի մօտ Տուգեղադրիֆի վրա, բայ
երկու ժամվայ կուից յետոյ յետ մղվեցին: Տու
գեղա գտնում շուրջ բաժնաբացաւ, այդ պատճա
ռով էլ գետը անանայեանքի է դարձեց:

